

-ARAŞTIRMA MAKALESİ-

ÖZEL HUKUK YARGILAMALARINDA UZMAN GÖRÜŞÜNÜN DEĞERLENDİRİLMESİ VE ÇELİŞKİLERİN GİDERİLMESİ*

Reşat Gökhan BASAN¹

Doktora Öğrencisi, Avukat

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

E-mail: rgb@basan.av.tr

ORCID ID: 0009-0007-2963-7506

Öz

Bazı davaların çözümü özel bilgi veya teknik beceri gerektirir. Bu davalar açısından davanın tarafları (davalı veya davacı) iddia ve savunmalarını desteklemek için yetenek, bilgi veya deneyime sahip kişilerin görüşlerine başvurabilirler. Özellikle hâkimin konuyla ilgili olarak mahkeme bilirkişisinden istediği bilirkişi raporu bir tarafın menfaatlerine aykırı olduğunda, muhtemelen bu taraf mahkemeye uzman görüşü sunmayı değerlendirecektir. Bu durumda hâkim, davayı sonuçlandırabilmek için bu raporları/görüşleri dikkate almak zorundadır. Bu durum, hâkimin bu raporların doğruluğunu ve eksiksizliğini peşinen kabul ettiği anlamına gelmese de hâkimin davayla ilgili nihai kararını verirken bu raporları değerlendirmesi gerekir. Öte yandan, uzman görüşleri, hâkimin mahkeme bilirkişisinden istediği rapor veya davanın karşı tarafının sunduğu diğer uzman görüşleriyle çelişebilir. Bu halde hâkimin yapması gereken bu raporlar arasındaki çelişkiyi gidermektir.

Anahtar Kelimeler: *Uzman, Uzman Görüşü, Yargılama, Çelişki, Çelişkinin Giderilmesi*

Alan Tanımı, *Özel Hukuk, Medeni Hukuk, Medeni Usul Hukuk.*

* Bu makalede bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyulmuştur.

¹ **Sorumlu Yazar:** rgb@basan.av.tr

Atf (APA): Basan, R. G., (2024), Özel Hukuk Yargılamalarında Uzman Görüşün Değerlendirilmesi ve Çelişkilerin Giderilmesi, Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi, 16 (1): 123-142., <https://doi.org/10.53881/hiad.1408416>

EVALUATION OF EXPERT'S OPINIONS IN CIVIL LAW AND RESOLVING CONFLICTS BETWEEN DIFFERENT EXPERT OPINIONS

Abstract

Solving some cases requires special knowledge or technical skills. In terms of these cases, the parties (defendant or plaintiff) may seek the opinions of people with talent, knowledge or experience to support their claims and defenses. Especially when the official expert report requested by the judge from the court expert on the matter is against the interests of one party, that party will probably consider presenting an expert opinion to the court. In this case, the judge must take these reports/opinions into consideration in order to conclude the case. Although this does not mean that the judge accepts the accuracy and completeness of these reports in advance, the judge must evaluate these reports when making his final decision on the case. On the other hand, expert opinions may conflict with the official expert report requested by the judge or other expert opinions presented by the opposing party to the case. In this case, judge must resolve the discrepancies between these reports.

Key Words: *Expert, Expert Opinion, Judgement, Conflict, The Solving the Dispute Between Expert Opinions*

JEL Code: K00

1. GİRİŞ

Bu çalışmada Türk medeni yargılamasında uzman görüşünün değerlendirilmesi ve farklı uzman görüşleri arasında çelişki ortaya çıkması durumunda bunun çözümlenmesi hususu ele alınmıştır. Uzman, sözlük anlamı itibarıyla belirli bir işte veya konuda bilgi, görüş ve becerisi olan kimsedir (TDK Sözlük, 2023). Bir yargılamada uzman, kendisine başvurulmuş konu bakımından uzman ve yetkin bir kimse olmalıdır. Aynı zamanda, her ne kadar kendisi yargılamanın bir tarafının görüşlerini desteklemek amacıyla rapor kaleme almakta ise de raporunda belirttiği hususlar bakımından dürüst olmalı, raporun yazılışı ve gerekçelendirmesi bakımından bağımsız ve tarafsız olmalıdır. Uzman, yargılamanın amacına ulaşılabilmesi için görüşünü hazırlaması veya bunu bir rapor olarak sunması için taraflarca görevlendirilen kişi olarak tanımlanmıştır².

² CPR 35.2. "A reference to an 'expert' in this Part is a reference to a person who has been instructed to give or prepare expert evidence for the purpose of proceedings." Metnin tam hali için Bkz. (<https://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/civil/rules/part35#IDAOKICC>) E.T. 02.09.2021

Uzmanın taraflarca kendisine başvurulmuş konuyu çözüme kavuşturabilecek ölçüde yeterli bilgi sahibi olması gerekmektedir³. Uzman, taraflarca görevlendirilmiş olmakla birlikte mahkemeye belirli konularda yardımcı olmaktadır. Uzman, kendi uzmanlık sahası dahilindeki konularda önyargısız ve objektif bir görüş sağlayarak mahkemeye yardımcı olmalı ve bir avukat rolünü üstlenmemelidir.

Çalışmada öncelikle “2. Genel Olarak Uzman Görüşü ve Hukuki Dinlenilme Hakkı” başlığı altında, Türk hukuku açısından uzman görüşünün ne olduğu ve hukuki niteliği ele alınmıştır. Sonrasında ise “3. Uzman Görüşünün Mahkemede Değerlendirilmesi” başlığı altında hâkimin uzman görüşünü göz ardı ederek kararını verip veremeyeceği hususu değerlendirilmiştir. Son olarak ise “4. Uzman Görüşü ve Çelişkilerin Giderilmesi” başlığı altında, uzman görüşünün bilirkişi raporu ile ya da karşı tarafın sunduğu uzman görüşü ile çelişmesi durumunda yargılama makamının ne yapması gerektiği hususu ele alınmıştır.

2. GENEL OLARAK UZMAN GÖRÜŞÜ VE HUKUKİ DİNLENİLME HAKKI

2.1. Tanım

Uzman görüşü kurumu, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun (HMK) 293'üncü maddesinde düzenlenmektedir. İlgili hükme göre, dava konusu olayla ilgili olarak tarafların, konunun uzmanından bilimsel mütalaa alması mümkündür. Kuşkusuz, tarafların uzman görüşüne başvurabilmeleri için dava konusu olayla ilgili olarak özel veya teknik bir bilgiye ihtiyaç duyulan bir durumun olması gerekmektedir. Uzman görüşünü talep edebilecek olanlar davanın taraflarıdır. Nitekim uzman görüşü, bu yönüyle bilirkişilik kurumundan ayrılmaktadır. Bilirkişilik kurumunda bilirkişiye başvurma, tarafların talebiyle mümkün olabildiği gibi hâkim tarafından resen de olabilmektedir (Özbek, 2017: 67; Pekcanitez, 2009: 397; Pekcanitez/Atalay/Özekes, 2013: 797; Akil, 2011: 173).

Tarafların iddia ve savunmalarını desteklemek amacıyla uzman kişiden istedikleri bilimsel mütalaa, aynı zamanda hâkim veya mahkemeye de yardımcı olması bakımından önemli bir araçtır (Işık, 2015: 84). Zira uzman görüşü, bilimsel ve nesnel nitelik taşıması gerektiğinden, davanın sağlıklı bir biçimde sonuca ulaştırılmasında önemli bir rol üstlenebilmektedir. Uzman görüşünün medenî yargılamaya hâkim olan hukuki dinlenilme hakkı (HMK m. 27) bakımından da ayrı bir öneme sahip olduğu gerçektir. Tarafların dava konusu olayla ilgili

³ Doughty v Ely Magistrates, High Court of Justice, 7 Mart 2008, <http://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Crim/2008/522.html>, 10.10.2019.

kendilerini tam olarak ifade edebilmeleri bazen ancak uzman görüşüne başvurmak yoluyla mümkün olabilmektedir. Şöyle ki, tıbbi bir müdahale sonucu söz gelimi bir gözü görme işlevini yitiren kişi, vekille temsil edilse dahi tıbbi müdahalenin hatalı olup olmadığı veya gözünün görme işlevini yitirmesinde bu müdahalenin etkisinin ne derecede olduğu gibi hususların tespiti, ancak alanında uzman bir kişiden bilimsel mütalaa alınmak suretiyle mümkün olur. Hukuki dinlenilme hakkına ek olarak uzman görüşüne başvurulabilmesi, medenî usul yargılamasındaki bir diğer ilke olan taraflarca getirilme ilkesinin de (HMK m. 25) doğal sonucudur (Pekcanıtez, 2009: 398).

Bu noktada uzman görüşünün ne olduğu önem kazanmaktadır. Tanımlardan birine göre uzman görüşü, uyuşmazlık konusu yapılmış bir olayda davanın taraflarından herhangi birinin söz konusu uyuşmazlık hakkında dava açılmadan önce veya açıldıktan sonra kendi belirlediği, alanında uzman bir kişiden aldığı dava konusu uyuşmazlığın özel veya teknik bilgi gerektiren hususlarını aydınlatan, iddia ve savunmaları destekleyici mahiyette gerekçeli olarak yazılan ve objektif nitelik taşıyan görüştür (Özbek, 2017: 67). Başka bir tanıma göre ise uzman görüşü, taraflarca seçilen uzman bir kişiden yine tarafların kendisinin seçtiği konularla ilgili olarak özel veya teknik konularda alınan görüştür (Pekcanıtez, 2009: 397; Çayan, 2013: 10). Tanımlardaki esaslı noktalardan biri, uzman görüşünün her konuda değil; ancak özel veya teknik bilginin davanın aydınlatılması bakımından gerekli olması durumunda alınabilmesidir.

Taraflar arasındaki uyuşmazlık konusunda kural olarak uzman kişi hâkimdir. Hâkim, almış olduğu eğitim ve meslekî tecrübesiyle önüne gelen bir uyuşmazlığı çözmekle görevlidir. Bu durum, bir ödev olmasının yanı sıra hâkimin hem alanının uzmanı hem de yargılamayı yapacak kişi olmasından kaynaklanmaktadır. Hâkimin bilgi ve tecrübesiyle çözülme imkânı olmayan, farklı bir bilimin konusunu oluşturan, uygulamalı olarak başka bir meslekî bilgi ve birikim gerektiren bazı durumlar özel ve teknik bilginin gerekli olduğu durumlardandır.

2.2. Hukuki Nitelik

Uzman görüşünün hukuki niteliğinin belirlenmesi, hâkimin anılan görüşü yargılama sürecinde hükme esas alıp almaması bakımından büyük önem taşımaktadır. HMK'nin "*ispat ve delililer*" başlığını taşıyan dördüncü kısmının altıncı bölümünde düzenlenen delillerden keşif delilinin hemen arkasından yedinci bölümde 293'üncü maddede uzman görüşü düzenlenmiştir. Çalışmanın bu kısmında teorik olarak uzman görüşünün ispat ve delil aracı olma durumu ele alınacaktır.

Doktrindeki bir görüşe göre uzman görüşünün, delil niteliğinde sayılması gerekmektedir. Uzman görüşü, HMK'de düzenlenen diğer takdiri deliller gibidir (Kuru,2015: 322; Çayan, 2013: 10; Öztekin, 2014: 1624; Sümer, 2017:196). Dolayısıyla, bu yazarlara göre uzman görüşünün takdiri olma bakımından bilirkişi raporundan bir farkı bulunmamaktadır (Öztekin, 2014: 1624; Çayan, 2013: 10). Yine bu yazarlar bakımından uzman görüşünün ispat ve deliller başlığı altında düzenlenmiş olması, takdiri delil sayılmasına karinedir (Öztekin, 2014: 1624; Çayan, 2013: 10). Bununla birlikte uzman görüşünün delil sayılıp sayılmayacağına takdiri kuşkusuz mahkemeye aittir (Kuru, 2015: 322). Buna karşın Türk doktrininde uzman görüşünün bir delil olarak değerlendirilemeyeceği görüşü baskındır. Bu düşünceyi savunan yazarlara göre uzman görüşü, tarafların mahkemeye sundukları taraf beyanı veya tarafın yazılı belgeye dayalı beyanıdır (Akil, 2011: 174; Yazıcı Tıktık, 2011: 91; Pekcanitez, Özel Bilirkişi, s. 398; Özbek, s. 125; Sarısözen, s. 1704; Kiraz, 2012: 54). Bu yazarların uzman görüşünü delil olarak kabul etmemelerindeki temel nedenlerden biri, taraflar arasındaki delil getirme dengesinin bozulması ihtimalidir.

Bu iki görüşün haricinde, bizim de katıldığımız diğer bir görüşe göre, uzman görüşü bir delil olmamakla birlikte hâkime delilleri değerlendirmede yardımcı bir araçtır (Özbek, 2017: 126; Sarısözen, 2014: 1704). Bu düşünceyi savunan yazarlar bakımından uzman görüşü takdiri delil olmadığı gibi salt bir taraf beyanı da değildir. Bilirkişi raporundan farklı olarak her ne kadar uzman görüşü mahkemeye taraflarca sunulmaktaysa da salt bu sebeple uzman görüşünün sadece bir taraf beyanından ibaret olduğunun iddia edilmesi mümkün değildir (Sarısözen, 2014: s. 1704; Özbek, 2017: 131). Zira, davacı veya davalı tarafından sunulan beyanların tarafsızlığından ve bağımsızlığından bahsedilemeyecekse de uzmanın görevini yerine getirirken ve görüşünü sunarken tarafsız olması esastır. Kaldı ki; uzman kişi, tarafların aksine, görüşüne başvurulmuş konu hakkında özel veya teknik bilgiye sahip olup söz konusu bilgisini kullanmak ve mahkemeye sunmak suretiyle dava konusu uyuşmazlığın çözümüne katkı sağlamaktadır. Bu anlamda, uzman görüşünün sadece bir taraf beyanı olarak nitelendirilmesi uzman görüşü kurumunun amacına hizmet etmemektedir.

Uzman, yargılamanın taraflarınca seçilir ve ücreti de bu taraflarca ödenir. Bu durum uzman hakkında bağımsızlık ve tarafsızlık tartışmalarını doğurmuştur (Timmerbeil, 2003). Nitekim anılan nedenlerin yanı sıra kanunda açıkça bir delil olarak gösterilmemesi sebebiyle de uzman görüşünün mahkeme tarafından atanan bilirkişi raporu ile eş değer bir ispat gücünün bulunmadığı ortadadır. Ancak, bilirkişi raporunun yanında uzman görüşünün bulunması hâlinde; mahkeme,

uzman görüşünü değerlendirmeden hüküm tesis edemez. Bu nedenle uzman görüşünün taraf beyanıyla eş değer olmadığı da açıktır. Zira, bilirkişi raporu, salt taraf açıklamasını tek başına değerden düşürebilecek ispat gücüne sahip iken uzman görüşünün değerlendirilmeksizin doğrudan bilirkişi raporunun hükme esas alınması mümkün değildir (Yıldırım, 2004: 834). Başka bir ifadeyle, uzman görüşü bilirkişi raporu ile aynı kuvvette değilse de, bilirkişi raporunda olduğu gibi hükme esas alınma bakımından değerlendirilmeye tâbi tutulmak zorundadır (Yıldırım, 2004: 834).

3. UZMAN GÖRÜŞÜNÜN MAHKEMEDE DEĞERLENDİRİLMESİ

Tarafların davaları ile ilgili olarak bir uzmandan görüş almış olmaları hâkimin doğrudan bu görüşlere dayanarak kararını tesis edeceği anlamına gelmemektedir. Taraflar, başvuracakları uzman görüşü yoluyla hâkimin bilgi sahibi olmadığı özel veya teknik bir konuda hâkimi aydınlatmak, hâkime bilgi vermek, bunlar ışığında iddia ve savunmalarını desteklemek, hâkimin esas hakkında vereceği kararı yönlendirmek istemektedirler. Dolayısıyla uzman görüşü, yargılamanın adil olması, erken neticelendirilmesi, hâkimin üzerinde uyuşmazlık olan bir vakıayı doğru yorumlaması için hayati bir öneme sahiptir. Nitekim Yargıtay çok da uzak olmayan bir tarihte vermiş olduğu kararda uzman görüşü hakkında yukarıda anlatılan hususlara ayrıntılı bir şekilde değinmiştir. Yargıtay söz konusu kararında uzman görüşünün önemini şu şekilde ifade etmiştir: (Yargıtay 15. HD., E. 2019/3215 K. 2020/1040 KT. 12.3.2020 lexpera.com.tr Yargıtay 15. HD, E. 2017/1782, K. 2017/3805, K.T. 6.11.2017, www.kazanci.com, E.T. 24.03.2018)

“.. uzman görüşü, tarafların uyuşmazlığın aydınlanabilmesi, anlaşılabilmesi ve iddia ve savunmaların ispatı için kendisinin belirlediği özel ve teknik bilirkişiden bir konuda bilgi alması olarak düzenlenmiş olup, uygulamada özel bilirkişi adı da verilmektedir. Taraflar kendi menfaatlerini koruyabilmek ve alınan bilirkişi raporundan tatmin olmalarını hâlinde olayın tam olarak aydınlanmasını sağlamak ve doğru ve adil kararın verilmesi için uzman görüşü alıp mahkemeye ibraz edebilecektir. Mahkeme özellikle özel ve teknik bilgiyi gerektiren konularda, tarafın sunduğu uzman görüşünün dava konusuyla ilgili olması hâlinde mutlaka dikkate almak ve değerlendirmek zorundadır. Bu anlamda alınan bilirkişi raporuna, taraflardan biri, uzman görüşüne dayanmak suretiyle itiraz etmiş ve bu itirazlar mahkeme tarafından hiç değerlendirmeye alınmamış ve itirazlar gerekçeli bir şekilde karşılanmamış ise uzman görüşüne dayanan tarafın 6100 sayılı HMK'nun 27'nci, Anayasa'nın 36'ncı ve Avrupa İnsan Hakları

Sözleşmesi'nin 6'ncı maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının en önemli unsuru olan hukuki dinlenme hakkını ihlal etmiş olabilecektir”

Bu karardan da anlaşılacağı üzere uzman görüşü uyuşmazlık konusu vakıanın aydınlatılması ve adil kararların verilmesinde önemli bir araçtır.

Burada şunu da belirtmek gerekir ki, hâkim takdiri delilleri serbestçe değerlendirmektedir. Kaldı ki, uzman görüşü takdiri delil niteliğinde dahi olmadığından mahkeme veya hâkimin anılan görüşü serbestçe değerlendirmesi pek doğaldır. Hâkim, uzman görüşünü delillerle birlikte serbestçe değerlendirme hakkına sahip olmakla birlikte uzman görüşünü kabul veya red sebeplerini gerekçeli kararda belirtmek zorundadır (Özbek, 2017: 136; Sarısözen, 2014: 1728; Tanrıver, 2016a: 35; Tanrıver, 2016b: 973). Doktrinde, uzman görüşünün tek başına hükme esas alınıp alınamayacağı noktasında tartışmalar bulunmaktadır. Bir görüşe göre; uzman görüşünün, dava konusu uyuşmazlığın çözümü noktasında yeterli olması halinde, bilirkişiye başvurmaya gerek kalmaksızın doğrudan uzman görüşü doğrultusunda karar verilmelidir (Tübingen, 2006: 402). Bizim de katıldığımız diğer görüşe göre ise, tek başına uzman görüşüne dayanılarak hüküm kurulması mümkün değildir (Özbek, 2017: 77, 132; Toraman, 2017: 666-667; Görgün/Börü/Toraman/Kodakoğlu, 2017: 590-591). Bu görüşü savunan yazarlar, taraflarca ileri sürülen delillere ve mahkemenin kendiliğinden toplayabileceği delillere başvurmaksızın doğrudan uzman görüşünün hükme esas alınamayacağını belirtmektedir. Uzman görüşü; bilirkişi raporu ve diğer delilleri birlikte hükme esas alınabilir (Görgün/Börü/Toraman/Kodakoğlu, 2017: 591; Toraman, 2017: 666-667.). Nitekim; Yargıtay'ın bir kararında da bu hususa dikkat çekmiştir. İlgili karar şu şekildedir: (Yargıtay 12. HD, 32855/17782, 24.06.2016)

“...mahkemece, HMK.'nun 266. maddesi uyarınca yöntemince bilirkişi incelemesi yaptırılarak takibe dayanak çeekte düzeltilen keşide tarihi üzerindeki paraf imzasının keşide yerinde mevcut keşideci imzası ile aynı el ürünü olup olmadığı belirlenerek sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken; paraf imzasının keşideciye ait olup olmadığı usulünce saptanmadan ve muteriz borçlu tarafından alınarak dosyaya sunulan uzman görüşüne itibar edilerek eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm tesisi isabetsizdir...”

4. UZMAN GÖRÜŞÜ VE ÇELİŞKİLERİN GİDERİLMESİ

4.1. Uzman Görüşünün Bilirkişi Raporu İle Çelişmesi Durumu

Uzman görüşü genelde mahkeme tarafından talep edilen bilirkişi raporuna karşı ya da onun eksikliklerinin giderilmesi amacıyla talep edilir. Dolayısıyla uzman görüşleri ile bilirkişi raporları arasında çelişki olması ihtimali yüksektir. Alman hukuku bağlamında meseleye yaklaşıldığında, mahkemenin uzman görüşü ve bilirkişi raporları arasındaki çelişkiyi gidermek bakımından bir sorumluluğu bulunmaktadır. Tarafların sunduğu uzman görüşü ile bilirkişi raporunun çelişkili olması hâlinde yahut tarafların uzman görüşü eklemek suretiyle bilirkişi raporuna itiraz etmeleri hâlinde mahkeme, uzman görüşünü değerlendirmeksizin bilirkişi raporunu hükme esas alamaz. Bu halde mahkemenin yeni bir bilirkişi (super-expert/oben sachverständiger) ataması gerekecektir. Bu amaca yönelik olarak, mahkeme gerekirse resmî bilirkişinin taraflardan biri tarafından görevlendirilen uzmanla yüzleştirilmesini (*den Sachverständigen unter Gegenüberstellung mit dem Privatgutachter anhören*) sağlamalıdır (BGH zfs 2009, 522). Bu konu aynı zamanda mahkemenin tarafların iddia ve savunmalarını *dikkate alma görevi* ile de ilgilidir (Hille, 2017: 237). Buna mukabil taraflar uzman görüşü sunsalar bile bu görüşler arasındaki çatışma dolayısıyla ortaya çıkan uyuşmazlığın giderilmesi bakımından bilirkişi kurumunu “sakıncalı” olarak değerlendiren görüşler de bulunmaktadır. Amerikan medenî hukuk yargılamasında bilirkişinin, kural olarak mahkemenin yargılamada beliren uyuşmazlığı gidermek bakımından tek görevli olduğu ve bilirkişinin hâkimi etkisi altına alma tehlikesi dolayısıyla onun tarafsızlığını zedeleyebileceği öne sürülmektedir (Susan, 2015: 39 vd; Haack, 2011). Ülkemizde ise bu iki farklı uygulamadan ilkinde yakın bir tercihin yapıldığı ifade edilebilir.

4.2. Çelişkinin Yeni Bilirkişi İncelemesi ile Giderilebilmesi Durumu

Uzman görüşü ile bilirkişi raporu her zaman aynı yönde olmamaktadır. Aksine uzman görüşüne çoğu zaman bilirkişi raporundaki eksik veya yanlışların düzeltilmesi için başvurulmaktadır. Bunun yanında uzman görüşü sadece bilirkişi raporu ile çelişkili olmamakta, bazen karşı tarafın hazırlamış olduğu uzman görüşü ile de çelişebilmektedir. Yargıtay’a göre, bu gibi durumlarda hâkimin hüküm tesis edebilmesi için, evvela, anılan çelişkilerin giderilmesi gerekmektedir.

“Dosyaya ibraz edilen uzman görüşünde bilirkişi raporu ile tespit edilen görüşlerinin aksine tespit ve görüşler ileri sürülmüş olup, bilirkişi raporu ile uzman görüşü ciddi şekilde çelişkiler içermektedir. Alınan bilirkişi raporu ile uzman görüşü arasındaki çelişkinin giderilmesi amacıyla dosyanın yeni

bir bilirkişi heyetine tevdi edilmesi yerine yetersiz ve esaslı itiraza uğrayan rapora dayanılarak uzman görüşü kararda gerekçeli olarak değerlendirilip tartışılmadan karar verilmiş olması doğru olmamış, bozmayı gerektirmiştir.(...)” (Yargıtay 15. HD, E. 2017/1782, K. 2017/3805, K.T. 6.11.2017)

Yargıtay bu kararında isabetli olarak bilirkişi raporu ile uzman görüşü arasındaki çelişkinin giderilmesi amacıyla yeni bir bilirkişi heyeti atanmasının uygun olacağını ve uzman görüşünün mahkeme tarafından doyurucu gerekçelerle değerlendirilmesi gerektiğini de vurgulamıştır. Bu noktada, Yargıtay, söz konusu uzman görüşünün değerlendirilmemesini bir hukuka aykırılık nedeni olarak değerlendirmektedir. Yargıtay’a göre:

“... davalı vekilinin rapora karşı itirazında hesaplama tekniğine ilişkin hata olduğu ileri sürülerek bu konuda hazırlanmış 28.11.2017 tarihli uzman raporu dosyaya sunulmuş ise de, mahkemece bu rapor üzerinde durulmaksızın yazılı şekilde karar verilmiştir. HMK’nın 293. maddesinde düzenlenen “uzman görüşü” taraf delilleri arasında sayılmış olup davalı yanın bilirkişi raporundaki hesaplama tekniğine yönelik itirazlarının dayanağını oluşturmaktadır. Bu itibarla, söz konusu itiraza ilişkin uzman görüşünün gerektiği takdirde anılan yasa maddesinde belirtilen şekilde inceleme yapılmak suretiyle değerlendirilerek davalı yanın ek rapora vaki itirazlarının karşılanması gerekirken, karar gerekçesinde bu yönde herhangi bir unsura da yer verilmemek suretiyle eksik incelemeye dayalı olarak karar verildiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle, mahkemece, gerek görülmesi hâlinde davalı itirazının dayanağını teşkil eden uzman görüşüne ilişkin raporun HMK’nın 293. maddesi çerçevesinde incelemeye tabi tutularak sonucuna göre ve gerekmesi hâlinde aralarında finans konusunda uzmanlığı olan bir bilirkişi barındıran yeni bir heyet oluşturularak rapor alınması, davalı vekilinin uzman görüşüyle de desteklenen bilirkişi raporlarına vaki itirazlarının karşılanarak oluşacak sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde ve eksik incelemeye dayalı olarak hüküm kurulması ve Bölge Adliye Mahkemesince de kısmen farklı bir gerekçeye dayanılmak suretiyle istinaf başvurusunun esasın reddine karar verilmesi doğru görülmemiş, kararın bozulması gerekmiştir.” (Yargıtay 11. HD. 2020/1363 K.2021/874 T.4.2.2021)

Tarafın dayandığı uzman görüşü ile bilirkişi raporu arasında çelişki bulunması hâlinde mahkeme tek bir bilirkişi atayabileceği gibi üç kişiden oluşan bilirkişi

kurulu da görevlendirebilmektedir (Yargıtay 14. HD, E. 2016/11422 K. 2017/2143 K.T. 21.3.2017).

Mahkeme, uzman görüşü ile bilirkişi raporu arasında çelişki bulunduğu takdirde uzman görüşünü değerlendirmeden karar veremez. Örneğin bir çoklu tasarım belgesi ile tescilli tasarımların hükümsüzlüğünü konu edinen bir davada Yargıtay, bilirkişi raporu ile uzman görüşü arasında çelişki bulunduğu, bu çelişki giderilmeksizin hüküm tesis edilmesinin bozmayı gerektirdiği sonucuna varmıştır (Yargıtay 11. HD E. 2015/10467 K. 2016/5052, K.T. 4.5.2016).

Mahkemenin yeni bir bilirkişi incelemesine hükmetmesi sadece uzman görüşü ile bilirkişi raporu arasındaki çelişkili durumdan kaynaklanmayabilir. Tarafların karşılıklı olarak hazırlanmış oldukları uzman görüşleri arasında da çelişki olması pek muhtemeldir. Mahkeme bu gibi durumlarda da aradaki çelişkinin giderilmesi amacıyla yeni bir bilirkişi incelemesine başvurmalıdır (Pekcanitez, 2009: 299; Özbek, 2017: 139; 2011: 175; Pekcanitez, Atalay ve Özkes, 2013: 798). Yargıtay, bazı kararlarında çelişkili durumun giderilmesi amacıyla yeni atanacak bilirkişi kurulunun en az bir üyesinin, taraflarca atanan uzman kişi ile aynı meslekten olmasına dikkat etmiştir. Bu noktada örneğin kimya mühendisince değerlendirilmesi gerekli bir husus olan davada, atanacak olan bilirkişi heyetinde *kimya mühendisi* olmasının şart koşulması önemli bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır (Yargıtay 11. HD, E. 2015/2448 K. 2015/9719, K.T. 1.10.2015).

Taraflarca sunulan uzman görüşü ile mahkemece alınan bilirkişi raporu arasında çelişki bulunması hâlinde, mahkemece yapılması gerekenin, çelişkinin giderilmesi amacıyla yeniden bilirkişi raporu alınması olduğu hususu isabetli bir şekilde vurgulanmışsa da İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi'nin 24.06.2021 tarihli kararında, "*çelişkili beyanların aykırılığın giderilmesini gerektirir nitelikte olmadığı*" hallerde, yeniden bilirkişi raporu alınmasına gerek olmadığı ve bilirkişi raporuna dayanma sebepleri açıklanmak suretiyle doğrudan bilirkişi raporunun hükme esas alınabileceğine karar verilmiştir (İstanbul BAM, 44. HD., E. 2020/321 K. 2021/775 K.T. 24.6.2021).

Bu noktada kural olarak hâkimin uzman görüşü ile bağlı olmadığı açık olduğu söylenmelidir. Dolayısıyla hâkim eğer uzman görüşünün eksik veya hatalı olduğu kanaatinde ise çelişkinin giderilmesi yönünde bir irade ortaya koymak zorunda değildir. Buna karşın hâkimin bu yöndeki tutumunu açık ve anlaşılır bir gerekçe ile ortaya koyması gerekmektedir. Aksi durum, adil yargılanma hakkı ve gerekçeli karar hakkını ihlal edici bir nitelik taşıyabilecektir.

4.3. Uzmanın Duruşmaya Davet Edilmesi Suretiyle Çelişkinin Giderilmesi

Mahkeme, HMK'nin 293'üncü maddesinin ikinci fıkrası uyarınca gerektiğinde uzman kişiyi duruşmaya çağırabilmektedir. Kanun koyucu tarafından düzenlenen fıkranın hâkimde kanaatin oluşması bakımından pek çok faydası bulunmaktadır. Ayrıca anılan düzenleme ile usul ekonomisi ilkesinin de dolaylı olarak gözetildiği söylenebilir. Mahkeme, bilirkişi raporu ile uzman görüşü arasında çelişki olması durumunda adil bir yargılamanın gereği olarak bu çelişkinin giderilmesini sağlamakla yükümlüdür. Taraflarca atanan uzman kişinin mahkeme tarafından duruşmaya çağırılması ile hâkimin muhakemesinin kolaylaştırılması ve olayın aydınlatılmaya çalışılması amaçlanmıştır. Ancak şunu da belirtmek isteriz ki, hâkimin bu hâlde bilirkişi incelemesine başvurmasına engel bir durum da bulunmamaktadır. Yargıtay, birçok kararında uzman kişilerin duruşmaya getirilmesinin olayın aydınlatılması bakımından önem taşıdığına vurgu yapmıştır (Özbek, 2017: 145).

Bu noktada yeni bir bilirkişi raporu talep etmekle uzmanı duruşmaya davet etmek arasında seçim yapmak yetkisi hâkime aittir. Hâkimin bu noktada takdir yetkisine sahip olmadığı tek husus ise Yargıtay kararları ile de uygulamada yerleşik hâlde geldiği üzere, bilirkişi raporu ile uzman görüşü arasındaki çelişkinin giderilmesi gerektiğidir. Ancak, İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi'nin 12.11.2020 tarihli kararında⁴, istinaf gerekçelerinden biri olarak raporlar arasındaki çelişkinin giderilmediğini ileri süren davacı yanın söz konusu itirazı, uzmanın duruşmaya davet edilmediği yönündeki isabetsiz gerekçeyle reddedilmiştir. Halbuki, uzman duruşmaya davet edilmese yahut davet edilmesine rağmen mazereti sebebiyle katılamasa bile bilirkişi raporu ile uzman görüşü arasındaki çelişkinin giderilmesi gerekmektedir. Bu noktada bizce, çelişkinin giderilmesi maksadıyla duruşmaya uygun vasıtalarda davet edilmemiş bulunan uzmanın sunduğu raporun

⁴ “Diğer yandan, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 293. maddede uzman görüşü düzenlenmiştir. Düzenlemede, tarafların dava konusu olayla ilgili olarak uzmandan bilimsel mütalaa alabileceği, hakimın talep üzerine veya resen kendisinden rapor alınan uzman kişinin davet edilerek dinlenmesine karar verebileceği, uzman kişinin çağırıldığı duruşmaya geçerli bir özrü olmadan gelmezse hazırlanmış olan raporun mahkemeye değerlendirmeye tabi tutulamayacağı belirtilmiştir. Somut davada, uzman duruşmaya davet edilmemiştir, bu durumda HMK 293/3. fıkrasındaki emredici düzenleme kapsamında mahkemeye değerlendirilemeyeceğinden bilirkişi raporu ile uzman görüşü arasındaki çelişkinin giderilmesi gerektiği iddiasının iş bu davada değerlendirme konusu yapılamayacaktır. Alacaklı olduğunu iddia eden davacının, iş bu davada da yukarıda ifade edildiği üzere genel hükümlere göre alacağını usulüne uygun delillerle ispat etmesi gerekmektedir.” İstanbul BAM, 17. HD., E. 2020/1195 K. 2020/2003 K.T. 12.11.2020

değerlendirmeye tabi tutulmayacağı yönündeki karar silahların eşitliği ilkesine ve hukuki dinlenilme hakkına aykırılık teşkil etmektedir.

Uzman kişinin gerektiğinde mahkemede dinlenebilmesi yargılamanın hem daha adil hem de daha hızlı olması bakımından kanımızca önemlidir. Aynı şekilde başka bir kararda da anılan durum şu şekilde dile getirilmiştir:

“..müteriz davacıların tapu kayıtlarının tesis ve tedavüllerinin nitelikleri ve mevzuat karşısındaki geçerlilikleri konuları üzerine değişik zamanlarda, üniversite öğretim üyelerinden 6100 sayılı HMK'nın 293'üncü maddesi hükmü uyarınca aldıkları bilimsel mütalaalar incelenmeli, gerekirse bu uzman kişiler HMK'nın 293/2'nci maddesi uyarınca dinlenilmelidir...”.(Yargıtay 20. HD, E. 2015/5876 K. 2015/5530, K.T. 9.6.2015)

Yukarıdaki kararda görüleceği üzere Yargıtay bazı durumlarda uzman görüşünün sadece belge üzerinde değerlendirilmesini yeterli görmemekte, uzman kişinin mahkemece dinlenilmesi gerektiğine karar vermektedir. Gerçekten Yargıtay'ın da isabetli olarak belirttiği gibi, bu şekilde bir uygulama, hem yargılamanın daha adil olması hem de zaman kaybetmeden yargılamanın neticelendirilmesi bakımından önem taşımaktadır.

Uzman kişinin çağrıldığı duruşmaya gelmesi, raporunu savunması, sorulan sorulara cevap vermesi, raporundaki müphem ve şüpheli alanları açıklığa kavuşturması ile tereddütlerin giderilmesi, taraflarca anlaşılmayan, hatalı görülen veya raporda değerlendirilmeyen noktaların yöneltilen sorularla aydınlatılması imkânı sağlanarak raporun kabul görmesi ve hükme esas alınması sağlanmaktadır (Özbek, 2017: 118; Sarısözen, 2014: 1718-1722; Tanrıver, 2016a: 34; Tanrıver-2016b: 972).

6100 sayılı HMK'nın 293'üncü maddesinin gerekçesinde de ifade edildiği üzere Anglo Sakson kökenli bir kurum olan uzman görüşünde tarafların duruşmada soracağı sorular, Anglo-Sakson hukuk yargılama sisteminde uzman kişilere sorulan soruların benzerleri olup genel konuları itibari ile şunlar sorulabilir (Haydock ve Sonsteng, 1999: 419-420); verdiği görüşünün konusu, uzmanlık alanı ve raporda ileri sürdüğü görüşleri destekleyen teoriler ve ilkeler, uzman kişinin verdiği bilgilerin dayandığı kaynaklar, uygulanan standart testler veya uygulanan olağan usuller, uzman kişinin görüşünün dayandığı diğer dayanaklar, uzman kişinin yaptığı tespitler ve ulaştığı sonuçlar, uzman kişinin görüşü ve vardığı sonuçlar yönelik açıklamalar yapması.

Duruşmada hâkim, taraflar veya vekillerince, uzman kişiye yukarıdaki soruların yanında, her somut olayın ve raporun özelliklerine göre ayrıca diğer başkaca soruların da yöneltilmesi mümkündür (HMK m. 293/2). Uzmanın bu sorulara verdiği cevapların yazılı görüşü ile çelişmesi veya rapordaki şüpheli ve müphem alanları aydınlatmaya yetmemesi, şüphe ve tereddütleri giderememesi, hatalı tespitler yapıldığının ortaya konulması veya uzman kişinin tarafsızlığı ve güvenilirliği konusunda şüpheler oluşturması durumunda, uzman ve uzman görüşünün hâkim, taraflar veya vekilleri üzerinde inandırıcılığı ve ikna ediciliği kaybolarak ispat gücü zayıflar, bu hâlde gerekçeli kararda uzman görüşünün bu nedenle hükme esas alınmadığı ifade edilir.

4.4. Taraflarca Alınan Uzman Görüşleri Arasındaki Çelişkinin Giderilmesi

Mahkeme, uyuşmazlık konusu bir vakıa hakkında alınan bilirkişi raporu ile taraflarca atanan uzman kişilerin hazırlamış olduğu görüş arasındaki çelişkileri gidermek mecburiyetinde olduğu gibi tarafların karşılıklı olarak atadığı uzman kişilerin hazırladıkları raporlar arasındaki çelişkiyi de gidermekle yükümlüdür. Başka bir ifadeyle, taraflarca atanan uzman kişilerin de raporları arasındaki çelişki giderilmeden verilecek olan bir karar yerinde olmaz. Yargıtay da aşağıdaki kararında taraflarca atanan uzman kişilerin görüşleri arasındaki çelişkinin giderilmesi gerektiğini şu şekilde ifade etmiştir:

“.. mahkemece bu hususta alınan bilirkişi raporları arasında çelişkiler bulunduğu gibi taraflarca dosyaya sunulan uzman görüşleri de çelişkili bulunmaktadır. Bu itibarla mahkemece, yeni bir uzman bilirkişi heyetinden rapor alınarak ve gerekirse HMK'nun 293. maddesi uyarınca kendisinden rapor alınan uzman kişileri de dinleyerek davalı tarafça hazırlanan kitabın, sözleşmede öngörülen kalitede olup olmadığının ve davacı tarafça yapılan ödeme ile uyumlu bulunup bulunmadığının tespiti ile önceki raporlar ve uzman görüşleri arasındaki çelişkiler de giderilmek suretiyle oluşacak sonuç çerçevesinde bir karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde eksik incelemeye dayalı olarak hüküm tesisi doğru olmamış, hükmün bu nedenle bozulması gerekmiştir”. (Yargıtay 11. HD, E. 2013/16990, K. 2014/18560, K.T. 28.11.2014)

Uzman görüşlerinin farklı alanlara dikkat çekmesi ya da gerçeğe aykırı raporların düzenlenmesi her zaman mümkündür. Buna karşın uzman görüşlerinin, aksi ispat edilmedikçe bilimsel ve tarafsız hazırlandığı yönünde bir karine olduğuna göre mahkeme bu uyuşmazlık alanlarını ihtiva eden hususları açıklığa kavuşturmalı ve sonucuna göre karar vermelidir. Bu bağlamda karşılaştırmalı hukukta farklı

uygulamaların olduğu görülmektedir. Bunlardan biri İngiliz hukukunda tatbik alanı bulan *uzman müzakeresi (discussion between experts) ve müşterek uzman (single joint expert)* kurumlarıdır.

Taraflar ve uzmanları yargılamanın herhangi bir aşamasında uzman müzakeresi düzenlemenin yararlı olacağı konusunda kanaat getirirlerse uzman müzakeresi yoluna başvurabilirler (Practise Direction (PD) 35.9.1). Uzmanlar arasındaki müzakerenin amacı davanın sonuçlandırılması değildir. Uzmanlar, bu müzakereyi aralarında uyuştukları noktaların kapsamının, herhangi bir uyuşmazlık söz konusu ise bunların neler olduğunun ve nedenlerinin, göze çarpan uyuşmazlık noktalarının çözülmesini sağlayabilecek eylemlerin ve uyuştukları konuların dışında kalan ve henüz ileri sürülmemiş olguların belirlenmesine yönelik gerçekleştirirler (PD 35.9.2). Mahkeme talimat vermediği veya tüm taraflarca kabul edilmediği sürece ne taraflar ne de onların yasal temsilcileri uzman müzakeresine katılabilirler (PD 35.9.4). Eğer yasal temsilciler katılırlarsa, kendilerine uzmanlar tarafından sorulan sorulara cevap verme veya onlara yasal tavsiyelerde bulunma haricinde müzakereye müdahalede bulunamazlar. Uzmanlar isterse müzakerenin bir bölümünü yasal temsilcilerin yokluğunda gerçekleştirebilirler (PD 35.9.5). Mahkeme, yargılamanın herhangi bir aşamasında uzmanlar arasında müzakere yapılmasını emredebilir. Mahkeme bu talimatı, yargılamada uzmanlık gerektiren konuların belirlenmesi ve ele alınabilmesi için uzmanlar arası müzakerenin gerekli olduğu kanaatine varırsa verir (Civil Procedure Rules (CPR) 35.12.1). Mahkeme, ayrıca uzmanların müzakere etmesini gerekli gördüğü konuları kendisi belirleyebilir (CPR 35.12.2). Mahkeme, taraflar arasındaki müzakerenin sonunda onların hangi noktalarda uyuştuklarını ve hangi noktalarda uyuşamadıklarını ve bunların nedenlerini gösteren bir bildiri hazırlamaları konusunda direktif verebilir (CPR 35.12.3). Uzmanlar arasındaki müzakerenin içeriğine, taraflar kabul etmediği sürece, davada değinilmeyecektir (CPR 35.12.4). Uzmanların müzakereleri esnasında bir konu üzerinde vardıkları anlaşma, taraflar bu anlaşmayla bağlı olduklarını açıkça ifade etmedikleri sürece, taraflar bakımından bağlayıcı değildir (CPR 35.12.5).

Diğer yandan yine İngiliz medeni yargılama hukuku bakımından değerlendirilen bir diğer kurum da müşterek uzman (*single joint expert*) kurumu olarak dikkat çekmektedir. Bu kurum, uzmanlar arasındaki çatışmanın giderilmesinden ziyade, daha en baştan bu ihtimali ortadan kaldırarak tarafların müşterek bir uzmana müracaat etmelerini ifade etmektedir. İki veya daha fazla taraf, belirli bir konuda uzman delilini ayrı ayrı mahkemeye getirmeyi istedikleri durumlarda, mahkeme

bu konudaki delinin müşterek uzman (*single joint expert*) aracılığıyla getirilmesini emredebilir (CPR 35.7.1).

Peet v Mid-Kent Healthcare Trust davasında Lord Woolf da, müşterek uzman müessesine başvurulmasının ancak mahkemenin takdir yetkisinde olduğuna ve davanın taraflarının bu yönde bir seçim haklarının olmadığına işaret etmektedir (Peet v Mid-Kent Healthcare Trust, Court of Appeal). Mahkeme, tarafların uzman deliline başvurularına izin verip vermeme konusuna ve delilin bir müşterek uzman aracılığıyla sağlanıp sağlanmaması konusuna karar verirken özellikle şu koşulları dikkate almalıdır. Mahkeme uyuşmazlığın miktarını, taraflar bakımından önemini ve konunun karmaşıklığını göz önünde bulundurarak özel bir konuda tarafların her birinin ayrı ayrı uzmana başvurularının gerekliliğini değerlendirmelidir (PD 35.7 (a)). Bir müşterek uzmanın görevlendirilmesinin, konunun taraflarının ayrı ayrı uzman görevlendirmeleri suretiyle çözümlenmesinden daha az maliyetle ve daha hızlı çözümlenmesinin muhtemel olup olmadığını da dikkate almalıdır (PD 35.7 (b)). Uzman deliline başvurmak isteyen tarafların, kimin müşterek uzman olacağı konusunda anlaşamamaları hâlinde mahkeme, ilgili taraflarca belirlenen veya hazırlanan bir listeden uzmanı seçebilir veya taraflara verdiği direktif doğrultusunda uzmanı seçmelerini emredebilir (CPR 35.7 (2)). Mahkeme, bu kapsamda müşterek uzmana başvurulmasına karar verdiğinde, ilgili taraflar uzmana talimatlar verebilirler (CPR 35.8 (1)). Bir taraf müşterek uzmana talimatlar verdiğinde aynı zamanda diğer taraflara da bunun bir nüshasını göndermelidir (CPR 35.8 (2)). Mahkeme, uzmanın ücret ve masraflarının karşılanması konusu ile uzmanın yürütmesini istediği inceleme, soruşturma veya deneyler hakkında emir verebilir (CPR 35.8 (3) ve CPR 35.8 (5)). Müşterek uzmana başvurulması ve uzmanın taraflardan biri lehine rapor hazırlaması hâlinde, aleyhine rapor hazırlanan tarafın tekrar uzman görüşüne başvuru yapıp yapamayacağı hususunda herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak mahkeme kararları, somut olayın özelliğine ve koşullara göre aleyhine rapor hazırlanan tarafın bu talebinin kabul edilebileceği yönündedir. Daniels v Walker davasında mahkeme; itiraz sebeplerinin somut verilere dayanmasına ve davanın önemine binaen, aleyhine rapor verilen tarafın ikinci bir uzman görüşüne başvurması talebini kabul etmiş ve ancak düşük miktarlı davalar yönünden ikinci bir uzman görüşüne başvurulmasının uygun olmayacağına işaret etmiştir (Daniels v Walker, Court of Appeal).

4.5. Uzmandan Ek Rapor İstenmesi

Bilindiği üzere bilirkişi inceleme usulünde mahkemenin ek rapor istemesi sıklıkla başvurulmuş bir yöntemdir. Taraflarca seçilen uzman kişiler için kanunda böyle bir

düzenleme mevcut değildir. Ancak uygulamada tarafların da uzman kişilerden ek rapor talep ettikleri görülmektedir. Belirtelim ki tarafların uzman kişilerden ek rapor istemesi ilk raporu düzenlemelerinde olduğu gibi tamamen kendi aralarındaki özel hukuk ilişkisine bağlıdır. Örneğin tarafla uzman arasında imzalanan sözleşmede, “*hazırlanan raporu karşı tarafın etkisiz hâle getirmesi, çürütmesi veya karşı taraf raporunun daha güçlü olduğu hallerde ek rapor hazırlanır*” şeklinde bir hüküm konulmak suretiyle uzman kişiden ek rapor istenmesi mümkündür. Diğer yandan ilk raporun eksiksiz ve hatasız olması ve sözleşmede de böyle bir hükmün olmaması hâlinde taraf, yeni bir sözleşme kapsamında aynı uzman kişiden ek bir rapor isteyebilir.

Taraf ile uzman kişi arasındaki özel hukuk sözleşmesinin mümkün kıldığı ölçüde ya da yeni bir sözleşme yapmak suretiyle her ne kadar uzman kişiden ek rapor talep edilebilirse de taraf uzmanlarının karşılıklı olarak hazırlamış oldukları raporlara karşı cevap verme yükümlülükleri bulunmamaktadır (Özbek, 2017: 84-85). Zira aksi durumda, taraf uzmanları davanın tarafı haline gelmiş olacaktır. Bu durum uzmanların savaşına (*battle of experts*) dönüşebilmektedir (Ververk, 2009: 188). Ancak bilinmektedir ki, taraflarca seçilen uzman kişiler davanın tarafını teşkil etmemektedirler. Taraf uzmanları arasındaki böyle bir ilişkiyi kabullenmek uzman görüşü kurumunun medenî yargılamada sakıncalar doğuracağı düşüncesini beslemektedir. Bu sakıncalardan en önemlisi tarafsızlık sorunudur. Taraf uzmanları da aynen bilirkişiler gibi raporlarını hazırlarken tarafsız ve bağımsız olmalıdırlar. Fakat uzmanların bu şekilde kendi aralarında raporlarını çürütmek veya değerden düşürmek için çabalamaları anılan raporun bilimsellikten uzak ve taraflı bir rapor olmasına neden olur. Tüm bu anlatılanlar ışığında, henüz Türk yargısına intikal eden bir vakıya rastlamamakla birlikte uzman kişilerin karşı tarafın raporunu çürütmek gibi bir yükümlülüğü olmadığını belirtmek isteriz.

4.6. Uzmanın Hazırlamış Olduğu Rapora Karşı Süre İstenmesi

Mahkemenin taraflardan birinin uzman görüşüne başvurduktan sonra karşı tarafa da bu hakkın kullanılması veya karşı argüman oluşturması için süre tanımaması hukuki dinlenilme hakkı ile bağdaşmaz. Yargıtay bu konu ile ilgili isabetli olarak şu şekilde bir yorum yapmıştır:

“Somut uyuşmazlıkta davacılar vekiline,...’den alınan ve 26.12.2014 tarihli celse dosyaya ibraz edilen mütalaa mahkemece, uzman görüşü olarak değerlendirilmiştir. Davalılar vekili ise söz konusu mütalaaı inceleyip beyanda bulunmak üzere süre istemiştir. Anayasa’nın 36. maddesine göre herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle

yargı mercileri önünde iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir. Adil yargılanma hakkı hak arama özgürlüğünün uygulamaya yönelik uzantısı niteliğindedir. Somut uyuşmazlıkta davalılar vekilinin, davacı tarafın ibraz ettiği mahkemenin de uzman görüşü olarak nitelendirdiği uzman görüşüne karşı beyanda bulunması için gerekli ve makul süre verilmeden yukarıda özetlendiği şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiştir.

Bu durumda mahkemece, HMK'nun 293. maddesinde öngörülen usul ve esaslara uyulup, davalılar vekiline savunma hakkı tanınarak oluşacak sonuç çerçevesinde karar verilmesi gerekirken HMK'nun 293. maddesi hükmü nazara alınmadan ve savunma hakkının kısıtlanması sonucunu doğuracak şekilde işlem yapıp yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir.” (Yargıtay 11. HD, E. 2015/7580, K. 2016/3513 K.T. 31.3.2016)

Yukarıdaki kararı birkaç açıdan ele almak gerekmektedir. Öncelikle, Yargıtay’a göre uzman görüşü ne kadar doğru, doyurucu veya teknik olsa da Anayasa’nın 36’ncı maddesi kapsamında karşı tarafın buna cevap verme, kendini savunma hakkı bulunmaktadır. Öyle ki, salt bu hakkın tanınmaması tek başına bozma nedenidir. Kanımızca da taraflardan birinin hazırlamış olduğu uzman görüşüne karşı diğer tarafa gerek beyanda bulunmak gerek uzman görüşüne başvurmak için süre verilmelidir. Burada akla, HMK’nin 293’üncü maddesindeki tarafların uzman görüşüne başvurabileceği ancak sadece bu nedenden dolayı ek bir süre isteyemeyeceği düzenlemesi ile çelişkili bir durumun olup olmadığı sorusu gelmektedir. Hemen belirtelim ki verilmesi istenen süre, tarafın uzman görüşü hazırlaması için değil; kendisinin savunması içindir. Taraf bu süre içinde uzman görüşüne dayanabileceği gibi kendini başka bir şekilde de savunabilir.

Kararda dikkatimizi çeken başka bir husus ise, uzman görüşü ile bilirkişi raporu arasında olan çelişkili durumun dikkate alınmayarak uzman görüşüne göre karar verilmiş olmasıdır. Kanımızca, mahkemece yapılması gereken iş, denetime elverişli yeni bir bilirkişi raporu ile söz konusu uzman görüşünün denetlenmesi ve aradaki çelişkinin bu şekilde giderilmesi ile hüküm vermek olmalıydı (Ayrıca bkz. Yargıtay 11. HD, E. 2013/12890, K. 2014/16482 K.T. 24.10.2014).

SONUÇ

Bu çalışmada Türk medeni yargılama hukuku açısından, tarafların sunduğu uzman görüşü raporlarının bilirkişi raporları ile ya da birbirleri ile çelişmesi durumunda hâkimin ne yapabileceğine dair bazı değerlendirmelerde bulunulmuştur. Türk hukukunda uzman görüşünün detaylı bir şekilde düzenlendiği söylenemez. HMK md 293 ile, tarafların iddialarını desteklemek maksadıyla uzman görüşlerinden faydalanabileceklerine dair yapılan düzenleme bu açıdan Türk medeni yargılama hukukunda uzman görüşünün temelini teşkil etmektedir.

Türk hukuk sisteminde, uzman görüşünün hukuki niteliğini değerlendirmek bakımından farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Bu görüşler ise temelde, uzman görüşünün delil niteliğinde olduğu, delil sayılamayacağı ve delil olmamakla birlikte hâkimin delilleri değerlendirmesine yardımcı bir nitelikte olduğu şeklinde sayılabilir. Kanımızca, HMK'nın sistematigi ve düzenlenişi açısından bunlardan sonuncusunun geçerli olduğu söylenebilir.

Uzman görüşü, bir yönünde tarafların iddialarını desteklemek açısından başvurulmuş önemli bir argümantasyon içermektedir. Bu nedenle, hâkimin bu görüşü değerlendirmeksizin ya da göz ardı ederek kararını inşa etmesi, adil yargılanma hakkını ihlal edici bir nitelik taşıyacaktır. Bu açıdan, bilirkişi raporu ya da karşı tarafın sunduğu uzman görüşü ile çelişen bir uzman görüşü bulunması durumunda hâkimin ortadaki bu çelişkinin giderilmesini sağlaması ve kararını sonrasında inşa etmesi gerekmektedir.

YAZARIN BEYANI

Katkı Oranı Beyanı: Yazar çalışmaya tek başına katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

Çatışma Beyanı: Çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması söz konusu değildir.

KAYNAKÇA

Akil, C. (2011). "Medenî Yargılama Hukukunda Mahkeme Tarafından Atanan Bilirkişi-Uzman Tanık Ayrımı", Ankara Barosu Dergisi S. 2, ss. 171-183

- Aktepe Artık, S. (2014). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Medenî Usûl Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı, Ankara
- Çayan, G. (2013). Medenî Usul Hukukunda Bilirkişilik Müessesesi (Bilirkişilik), İstanbul
- Görgün, L. Ş, Börü, L, Toraman, B., Kodakoğlu, M. (2017). Medenî Usul Hukuku, 6. Baskı, Ankara
- Haack, S. (2015). “The Expert Witness: Lessons from the U.S. Experience Humana”. *Mente Journal of Philosophical Studies*, 2015, Vol. 28, 39-7
- Haack, S. (2011). “Evidence and Inquiry” (1993: second, expanded ed., Amherst, NY: Prometheus Books, 2009); “Epistemologia: Chi Ne Ha Bisogno?” *Epistemologia*, XXXIV
- Haydock, R. ve Sonsteng, J. (1999). “Trial Advocacy Before Judges, Jurors, and Arbitrators”, St. Paul
- Hille, C. P. (2017). Die Qualifikation des prozessbegleitenden Privatgutachtens als qualifizierter Parteivortrag und deren prozessualen Auswirkungen, DS 2017
- Kiraz, T. Ö. (2012). 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Getirilen Yenilikler, Ankara
- Kuru, B. (2015). Medenî Usul Hukuku, Ankara: Yetkin Yayınları
- Işık, S. (2015). Uzman Görüşü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Özbek, M. S. (2017). Uzman Görüşünün Yargılamada Değerlendirilmesi, Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi, Y. 4, S. 1, ss. 63-162
- Öztek, S. (2014). Bilirkişi Raporunun Hâkimi Bağlamaması, Ejder Yılmaz’a Armağan, C. II, Ankara: Yetkin Yayınları
- Pekcanitez, H, Atalay O. ve Özekes, M. (2013). Medenî Usul Hukuku, Ankara: Yetkin Yayınları
- Pekcanitez, H. (2009). “Özel Uzman (Bilirkişi) Görüşü ve Değerlendirilmesi”, Saim Üstündağ’a Armağan, Ankara, ss. 397-418
- Sümer, H. H. (2017). Hukuka Giriş, Kavramlar ve Kurumlar, Konya

- Sarısözen, M. S. (2014). “Özel Bilirkişi”, Prof. Dr. Ejder Yılmaz’a Armağan, C. 1, Ankara, ss. 1699-1737
- Tanrıver, S. (2016a). Medenî Usûl Hukuku, C. 1, Temel Kavramlar ve İlk Derece Yargılaması, Ankara
- Tanrıver, S. (2016b). Yargıda Bilirkişilik, Ankara
- TDK Sözlük, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a5668c00b0b79.14234731, E.T. 09.01.2018
- Timmerbeil, S. (2003). “The Role of Expert Witnesses in German and U.S. Civil Litigation”, Annual Survey of International & Comparative Law, Volume 9, Issue 1, Article 8
- Toraman, B. (2017). Medenî Usul Hukuku’nda Bilirkişi İncelemesi, Eskişehir
- Ververk, R. (2009). “Comparative Aspects of Expert Evidence in Civil Litigation”, The International Journal of Evidence and Proof, Sa. 13, 2009
- Yazıcı Tıktık, Ç. (2011). “HMK m. 293’teki Uzman Görüşü Kurumu ile Anglo-Sakson Hukuk Sistemlerindeki Uzman Tanık Kurumunun Karşılaştırılması”, MİHDER, C. 7, S. 2011/3
- Yıldırım, M. K. (2004). “Bilirkişi Delilin Mukayeseli Hukuk ve Türk Hukukundaki Durumu”, 75. Yaş Günü İçin Baki Kuru Armağanı, Ankara 2004